

Žarko Muljačić (Split, 2. X. 1922. – Zagreb, 6. VIII. 2009.)

GOVOR PROF. DR. SC. ANTE UGLEŠIĆA, REKTORA, NA KOMEMORACIJI, U SVEČANOJ DVORANI SVEUČILIŠTA U ZADRU, 14. SIJEČNJA 2010.

Poštovani suradnici i prijatelji pokojnog profesora Žarka Muljačića, kolegice i kolege, danas smo se okupili na komemorativnom skupu u spomen dr. sc. Žarku Muljačiću, redovitom profesoru, preminulom 6. kolovoza prošle godine. Prije svega, još jedanput u ime Sveučilišta u Zadru i svoje osobno želim izraziti sućut nazočnim prijateljima i suradnicima pokojnog profesora Muljačića. Današnjim skupom odajemo počast nezaboravnom profesoru i vrsnom znanstveniku i izražavamo mu zahvalnost za sve doprinose kojima je zadužio našu akademsku zajednicu.

Profesor Muljačić, vrhunski poznavatelj i proučavatelj jezikoslovnih tema, poznat po svojoj temeljitosti i predanosti, zadužio nas je iznimno bogatom i vrijednom znanstvenom ostavštinom. Ponosni smo što je jedan od najplodnijih i najutjecajnijih suvremenih lingvista predavao u našim učionicama: mnogi nekadašnji studenti i kolege još uvijek pamte njegova predavanja i pouzdane stručne savjete za koje je profesor Muljačić uvijek bio na raspolaganju.

Na detalje o nastavnim aktivnostima i znanstvenim prinosima profesora Muljačića, iscrpnim izlaganjima o biografiji i bibliografiji, podsjetit će nas kolege docenti Valter Tomas i Nikola Vuletić. Kao rektor, želio bih izdvojiti najznačajnija postignuća s posebnim osvrtom na one detalje iz života i rada profesora Muljačića po kojima će ostati trajno zabilježen u povijesti zadarske akademske zajednice. Profesor Muljačić jedan je od osnivača Filozofskog fakulteta u Zadru i utemeljitelja Odsjeka za talijanski jezik i književnost. Godine 1956., kada u našem gradu počinje s radom prva sastavnica Zagrebačkog sveučilišta dislocirana izvan sjedišta, Žarko Muljačić, sa zagrebačke talijanistike dolazi u Zadar gdje kao nastavnik, znanstvenik i u jednom mandatu dekan (od 1964. do 1966.), aktivno participira u oživljavanju, razvoju i unapređenju akademskog života.

Ponosni smo što su najznačajnije etape njegova napredovanja u znanstveno-nastavnoj karijeri od docenta do redovitog profesora (1965.) vezane za našu ustanovu.

Osim toga, ovdje je pisao i iz Zadra aktivno usmeno i pismeno komunicirao s najutjecajnijim hrvatskim, europskim i svjetskim lingvistima, o čemu svjedoči u

Predgovoru knjige *Opća fonologija i fonologija suvremenog talijanskog jezika*. To djelo, kao i brojni drugi Muljačićevi radovi, ne samo u to vrijeme nego i dandanas, temeljna su literatura na jezikoslovnim sveučilišnim studijima u zemlji i inozemstvu, a cjelokupan znanstveni opus nezaobilazno vrelo u suvremenim istraživanjima.

Želio bih podsjetiti na činjenicu da je objavljivao u *Radovima* svoje matične ustanove, iako je već tada bio angažiran u uredništvima uglednih stručnih časopisa i bio utjecajan član međunarodnih udruga i organizacija. Kasnije, nakon odlaska iz Zadra, a posebno po povratku u Domovinu (1998.), i dalje je surađivao sa zadarskim kolegama. Može se reći da je profesor Muljačić do kraja života ostao povezan s nama, kao suradnik na poslijediplomskom studiju Jezikoslovlja i recenzent znanstvenih radova.

Sretni smo što mu je naša visokoškolska ustanova, u najplodnijem dijelu života, kada je bio, u punom smislu riječi, u naponu snage i u usponu u karijeri, pružila pozitivno, inspirativno ozračje za rad i napredovanje. On nam se za to odužio neprocjenjivim studijama iz lingvistike i romanistike.

Profesor Muljačić spada u red onih nastavnika i znanstvenika koji su svojim znanjem i marljivošću te plodnim i uspješnim znanstveno-istraživačkim radom u Europi i svijetu pronijeli glas o Zadru, kao sveučilišnom gradu i afirmirali zadarsko visoko školstvo. Na tome i svim uistinu nemjerljivim prinosima naša akademska zajednica treba mu biti trajno zahvalna.

GOVOR DOC. DR. SC. VALTERA TOMASA NA KOMEMORACIJI U SVEČANOJ DVORANI
SVEUČILIŠTA U ZADRU, 14. SIJEČNJA 2010.

U ime Odjela za talijanistiku i u svoje osobno ime pozdravljam Vas i zahvaljujem se što ste još jedanput došli odati počast profesoru Žarku Muljačiću, nastavniku i znanstveniku, lingvistu i filologu, uglednom članu hrvatske i svjetske akademske zajednice.

Vjerujem da mnogi od vas ovdje znaju koliko je teško govoriti, posebno ovakvim povodom, o tako velikom i uglednom čovjeku. Prije petnaestak godina najavljivao sam ga i predstavljao u ovoj istoj dvorani na jednom od njegovih prvih predavanja u Zadru nakon godinâ boravka i rada u Berlinu. Ni tada, a posebno ne sada, to nije nimalo laka zadaća.

Životni je put našeg profesora u njegovoj ranoj fazi bio sličan putu mnogih drugih mladih ljudi željnih znanja. Rodio se 1922. godine u Splitu gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Nakon srednje škole, s već jasno artikuliranom vokacijom budućeg znanstvenika, put ga vodi u Zagreb gdje na Filozofskom fakultetu upisuje studij romanistike: talijansku i francusku filologiju. Osim urođene želje za znanjem tamo ima prigodu i sreću slušati lingviste i filologe svjetskoga glasa. Uče ga npr. romanist i balkanist Petar Skok te klasični filolog i indoeuropeist Anton Mayer. U talijansku filologiju, često promatranu kroz vizuru kulturno-jezične povijesti Dalmacije i osobito Dubrovnika, uputio ga je Mirko Deanović, osnivač i dugogodišnji voditelj zagrebačke talijanistike.

Znanstvenoj znatiželji i širini njegovih interesa svakako je pridonio i krug ljudi koje je, uz navedene profesore, mogao u Zagrebu slušati, s kojima se družio i koji su mu, a tu mislim na one približno njegove dobi, predstavljali neku vrstu pozitivne i poticajne kompeticije. Spomenimo samo Josipa Jerneja, Petra Guberinu, Vojmira Vinju ili pak mlađeg Frana Čalu. Tih su godina na zagrebačkoj slavistici predavali Josip Hamm i Ljudevit Jonke, što je za Muljačića, koji je u svojim romanskim studijama uvijek tražio dodirne točke s hrvatskim idiomom, bilo veoma važno. No za njegov pristup pitanjima

opće lingvistike i filologije u najširem smislu te riječi, važnu je ulogu, zasigurno, odigrao i tada vrlo aktivan Stjepan Ivšić, koji je uz spomenutog Petra Skoka, među prvima kod nas počeo sumnjati u besprijeekornost teorijskih postavki europskih mladogramatičara. Zajedno s mlađim kolegama, kao što su kroatist Dalibor Brozović, te svestrani filolog Radoslav Katičić, predstavljat će okosnicu onoga što možemo nazvati hrvatskim strukturalističkim krugom, koji je vrlo rano djelovao na tragu ideja i teza de Saussurea, Jakobsona ili pak Leonarda Bloomfielda.

Nakon stečene diplome zapošljava se kao profesor u pulskoj gimnaziji. No, već se nakon dvije godine vraća u Split gdje se nakratko, i u rodnom gradu, okušao kao srednjoškolski profesor. No taj posao očito nije do kraja zadovoljavao interese i ambicije mladog stručnjaka jer ga već 1950. godine nalazimo u dubrovačkom Državnom arhivu. Ni tamo se ne zadržava dugo, premda će s tim gradom čitavog života gajiti poseban odnos i sam, u predgovoru jednoj od svojih posljednjih knjiga naslovljenoj *Iz dubrovačke prošlosti*, kaže da kada je 1950. godine kao mlađi arhivist prvi put došao u Dubrovnik, ni slutiti nije mogao da će s hrvatskom Atenom ostati ne samo znanstveno, već i obiteljski trajno vezan. Naime njegova supruga Ita i sin Ante rođeni su u Dubrovniku, a i brojni njegovi radovi vezani su, kroz razne aspekte, upravo uz taj grad.

Ni dubrovačka epizoda neće, u onom formalnom smislu, dugo trajati. I za takav tijek događaja sam nam profesor, u spomenutom predgovoru, daje nedvosmisleno objašnjenje. Čini se da je već za vrijeme studija prof. Deanović uočio potencijale svojega studenta, pa mu je u jednom od njihovih dubrovačkih susreta dao naslutiti da bi mu mogao postati asistent ako u Arhivu nađe temu koja bi mogla prerasti u doktorsku disertaciju. Trogodišnji boravak u Dubrovniku višestruko je važan za razvoj mladog znanstvenika. Rad na izradi kataloga dubrovačke obitelji Basiljević-Gučetić, ali i druge srodne teme s kojima se tamo susretao, bit će temelj spomenute disertacije, ali i okosnica građe koja će mu u kasnijim kulturno-povijesnim i filološkim istraživanjima biti od velike koristi i koja će ga u očima i kolega i čitatelja činiti toliko posebnim i različitim. Osim toga, dubrovačka faza, ma koliko kratka bila, uvest će ga u tajne jednog specifičnog korpusa koji će od njega tražiti i dobiti poznavanje isto tako specifičnih metoda i tehnika istraživanja, kao što su poznavanje paleografije, suvereno vladanje klasičnim jezicima, ali i upoznavanje nekih nestalih romanskih jezika, kao što je npr. raguzejski dalmatski kojim se je u svojim radovima veoma uspješno bavio. Temeljnost pristupa i socio-kulturnim i književno-povijesnim fenomenima, koji i nisu uvijek najuže vezani za filološku tematiku, bez izuzetka ističu sve njegove kolege i objektivni biografi.

Imenovanjem 1953. godine za asistenta na zagrebačkoj talijanistici, otvorit će se nova, važna stranica i u životu i u karijeri prof. Muljačića. Odjeci rada u dubrovačkom Arhivu još su uvijek prisutni, i zapravo ga nikada i neće do kraja napustiti. Tako će 1955. g. obraniti disertaciju pod naslovom *Tomo Basiljević-Bassegli, predstavnik prosvjećenja u Dubrovniku*, koja će nakon tri godine biti i objavljena.

No svakodnevni rad na zagrebačkoj talijanistici reaktivirat će, da tako kažem, njegov interes za lingvističke probleme koje nameće studij talijanskog jezika. Čini se da mu jedna takva obveza i nije preteško pala budući da već 1956. g. objavljuje sveučilišnu skriptu naslovljenu *Uvod u studij talijanskog jezika*. Bit će to svojevrsna najava budućeg, plodnog rada na tom planu.

Do tada stečeno znanje i iskustvo profesor Muljačić će ubrzo uspješno početi koristiti na jednom novom, važnom i veoma teškom poslu. Naime odlukom Hrvatskog sabora

1956. g. počet će, u sklopu Zagrebačkog sveučilišta, s radom Filozofski fakultet u Zadru, prva takva ustanova izvan glavnog hrvatskog grada. Profesor je u prvoj skupini nastavnika koja dolazi u Zadar sa zadatkom da sudjeluje u organizaciji kompleksnog ustroja jedne takve visokoškolske ustanove. U tom pionirskom poslu prvenstveno je bio angažiran na osnivanju Odsjeka za talijanistiku, čije će temelje budućeg razvoja trasirati nastupnim predavanjem naslovljenim *O nekim zadacima naše romanistike*, održanim 1956. godine, i te će smjernice kao dugogodišnji predstojnik Odsjeka sustavno provoditi. Iste je godine biran u zvanje docenta, a već ga 1965. godine nalazimo u zvanju redovitog profesora. Ne treba zaboraviti njegov doprinos ukupnom radu Fakulteta, a to se odnosi prvenstveno na razdoblje u kojem je uspješno obavljao funkciju dekana (od '64. do '66.). Ono što današnji nastavnici talijanistike često s ponosom ističu studentima, ali i gostima jest knjižnica Odjela čijeg knjižnog fonda do dolaska profesora Muljačića u Zadar naprosto nije bilo. Sve svoje znanje i iskustvo, sva svoja privatna i profesionalna poznanstva i u domovini i izvan nje, profesor je, u suradnji s kolegama, iskoristio u postupnom formiranju knjižnice i u njezinoj katalogizaciji. Danas je knjižnica ponos Odjela. Iako je, naravno, u sastavu Centralne knjižnice Sveučilišta, knjige se ljubomorno čuvaju u prostorima Odjela, a smještaj knjiga još se uvijek temelji na sustavu koji je upravo on, tih davnih godina, postavio.

Osim nastavnih obveza na Odsjeku profesor je neumoran i na znanstvenom planu. Recimo samo da njegova posljednja, uz njegovu pomoć uređena bibliografija radova, objavljena u splitskim *Mogućnostima*, govori o sedamstotinjak jedinica od kojih treba izdvojiti dvadeset knjiga. Dvjestotinjak ih potječe upravo iz njegova zadarskog razdoblja. Već sam spomenuo široki dijapazon njegovih interesa tako da je u ovoj prilici nemoguće, čak niti letimično, o svima progovoriti. Stoga ću se ograničiti na one, i to samo najznačajnije, koji su najuže vezani uz talijanističke teme. U tom smislu svakako valja još jedanput istaknuti zagrebačko izdanje *Uvoda u studij talijanskog jezika*. Naime taj će priručnik, ažuriran novim podacima, 1971. godine izaći i na talijanskom jeziku. Začudna temeljitost u iscrpljivanju bibliografskih podataka vezanih za materiju kojom se bavi, priručnik će učiniti nezamjenjivim alatom, gotovo vodičem za sve talijaniste. Profesionalni perfekcionizam prof. Muljačića ogleda se i u knjizi *Scaffale italiano. Avviamento bibliografico allo studio italiano* objavljene 1992., koja je zapravo metodološki obnovljen i bibliografski ažuriran spomenuti *Introduzione...* Među njegovim temeljnim doprinosima talijanskoj, ali i općoj lingvistici jest i sveučilišni udžbenik *Opća fonologija i fonologija suvremenog talijanskog jezika* koji je prvi put, u skromnom grafičkom izdanju, objavljena 1964. Koliko je udžbenik temeljito i kompetentno donosio fonološku problematiku, govori podatak da je već 1969. izašlo ponešto dopunjeno i puno bolje opremljeno talijansko izdanje. Usljedit će i drugo hrvatsko izdanje, te u dva posebna sveska, 1972. odnosno 1973, drugo talijansko izdanje. Udžbenik je i u ovom trenutku neizostavna literatura na mnogim svjetskim katedrama na kojima se ova materija predaje.

U zadarskom razdoblju prof. Muljačić definitivno stječe glas filologa europskog formata tako da ga najugledniji stručni časopisi, kao što je npr. bolonjska revija *Lingua e stile*, s ponosom pozivaju u svoja uredništva.

Ma koliki da je ugled naš profesor već za vrijeme boravka u Zadru stekao u svijetu, ništa manji ga nije pratio ni u domaćim krugovima. To se osobito odnosi na nastavnike i studente Odsjeka i Fakulteta koje je u Zadru osnovao i koji su ga kao nastavnika, znanstvenika, ali i čovjeka najbolje poznavali. Nisam, na moju žalost, imao priliku

biti njegov student. Na Odsjek sam došao nakon njegova odlaska u Berlin, i stoga sam pomalo sa zavišću slušao starije kolege koji su, često s ponosom, isticali činjenicu da su bili njegovi studenti i suradnici. Kada nam se nakon berlinske faze počeo u raznim prigodama vraćati u Zadar, sa strahopoštovanjem sam gledao tog velikog stručnjaka. No već nakon prvih neformalnih druženja, svojom je neposrednošću i duhovitošću profesor jednostavno izbrisao strah iz spomenute složenice. Ostalo je samo duboko poštovanje.

U jednom trenutku prof. Muljačić prerasta okvire zadarske fakultetske sredine i to je odredilo, izborom za redovitog profesora Slobodnog sveučilišta u Berlinu, vrhunac njegove karijere nastavnika i znanstvenika. Ono što je, svakako, najkarakterističnije za razdoblje boravka u Berlinu jest susret sa sociologom Hainzom Klossom, rezultat kojega je sustavna artikulacija relativističkog pristupa u proučavanju geneze i povijesti romanskih jezika, o čemu je profesor Muljačić već i ranije govorio i pisao.

Nakon odlaska u mirovinu, u Berlinu još neko vrijeme nastavlja svoju karijeru znanstvenika, da bi se 1998. vratio u Hrvatsku, točnije u Zagreb. Tih će godina sve intenzivnije obnavljati i privatne i profesionalne veze s rodnim Splitom, ali i sa Zadrom, koji mu je možda u najznačajnijoj mjeri obilježio život i karijeru.

Brojne su nagrade i odlikovanja koje je profesor dobio. Od domaćih bih spomenuo samo nagradu "Božidar Adžija" i odlikovanje "Reda Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića", a od stranih međunarodnu nagradu "Galileo Galilei" te jedno od najviših državnih priznanja "Commendatore dell'Ordine al Merito della Repubblica Italiana". Kao rezultat golemog doprinosa filološkoj znanosti njegovo je istaknuto mjesto u uglednim hrvatskim i europskim lingvističkim asocijacijama i akademijama. Spomenimo samo da je bio dopisni član HAZU-a, Accademie della Crusca u Firenci te Accademie Nazionale dei Lincei u Rimu.

Odlazak profesora Žarka Muljačića s tugom su primili njegova obitelj, prijatelji i kolege.

Naša znanost trpi veliki gubitak, ali i s ponosom baštini profesorova znanstvena postignuća i jasno trasirane putove budućeg razvoja hrvatske i svjetske romanske i opće filologije.

GOVOR DOC. DR. SC. NIKOLE VULETIĆA NA KOMEMORACIJI ZA PROF. DR. SC. ŽARKA MULJAČIĆA

Profesora Muljačića nisam upoznao kao student. Ipak, moći ću o njemu govoriti kao o učitelju, zahvaljujući meni do danas zagonetnoj odluci da me učini svojim učenikom i da me zasipa redovitom pošiljkom stranica iskucanih na staroj makineti Triumph-Adler, bez dijakritičkih znakova. Sadržaj tih pisama ubrzo je prerastao okvire jednoga sasvim osobitog uvoda u dalmatistiku, s njegove strane i bezbrojnih pitanja, s moje strane te je postao temelj prijateljstva zapečaćenoga tijekom zajedničkoga predavanja o raguzejskom jeziku što smo ga održali u Dubrovniku. Razumije se, prijateljstva kakvo je uopće moguće između jednog osamdesetogodišnjaka i jednog dvadesetpetogodišnjaka. Stoga vas molim da mi oprostite što ću, osim o profesoru Muljačiću, ovdje morati govoriti i o Žarku Muljačiću čovjeku.

Talijanistika je područje na kojem je profesor Muljačić briljirao kao pedagog i promicatelj tekovina strukturalističke lingvistike. Historijska sociolingvistika područje je na kojem je na najbolji način došao do izražaja njegov eruditski intelekt i kritički duh, osobito u knjizi *Problemi manjinskih jezika u romanskim državama Europe*, i

područje žestoke kritike klasičnog strukturalizma što ga je, nekih dvadesetak godina ranije, zajedno s profesorom Tekavčićem osobno uveo u hrvatsku romanistiku. Radovi iz klasifikacije romanskih jezika donijeli su mu svjetsku slavu. No revolucionarni doprinos romanistici profesor Muljačić dao je u svojim studijama posvećenim dalmatskom, odnosno kompleksu iliroromanskih jezika, kako ih je početo nazivati potkrj devedesetih godina 20. stoljeća. Razmjeri njegova doprinosa gotovo su simboličke naravi. Simboličke, jer je početak 20. stoljeća u romanistici na neizbrisiv način obilježilo Bartolijevo djelo *Das Dalmatische*, a sâm konac toga stoljeća svezak u kojemu su sabrani članci profesora Muljačića o dalmatskom, nipošto slučajno naslovljen upravo *Das Dalmatische*. Tim sveskom nije samo svečano zatvoreno stoljeće dalmatskih studija, već su njime prije svega otvoreni novi horizonti. S pravom se može smatrati da interes za dalmatski stoji na početku i na kraju Profesorova znanstvenoga puta. Već 1962. oduševio je romanističku znanstvenu javnost kada je habilitacijskim radom *Dalmatski elementi u mletački pisanim dokumentima 14. stoljeća* pokazao da se, spajajući u tom trenutku najsuvremenija dostignuća strukturalističke fonologije s filološkom pedantnošću, fonologija jednoga nestalog i zaboravljenog jezika može rekonstruirati na temelju pregršta rasutih riječi što nam ih je namro hir povijesti. Spoznavši već tada zastarjelost mladogramatičarskih modela i važnost koju jezični dodiri mogu imati za povijest manjinskih jezika, profesor Muljačić je, od druge polovice osamdesetih godina 20. stoljeća, započeo s rudarskim radom na rekonstrukciji krčkoromanskog vokalizma koja je dalmatistiku, doslovno, okrenula naglavce i punila stranice svih važnijih romanističkih publikacija, od ponajboljih časopisa do monumentalnoga *Lexikon der romanistischen Linguistik*. Nasuprot pokušajima da se historijska fonologija dalmatskog sagleda u širem jadranskom kontekstu, na temelju usporedbi krčkoromanskog vokalizma s vokalizmom italomanskih idioma s druge strane Jadrana, profesor Muljačić upeo se dokazati kako je hrvatski od 9. stoljeća na presudan način utjecao na razvoj krčkoromanskog, zadnjeg odvjetka dalmatskog što se ugasio na Krku 10. lipnja 1898. Uvijek sklon eksplikativnim naslovima, vodeći se geslom *melius abundare*, Profesor je svoje otkriće lansirao u javnost pod naslovom koji, preveden s njemačkog, glasi: *Što krčkoromanski vokalizam ima zahvaliti slavensko-romanskoj simbiozi?*. U lingvističkom smislu, bio je to dvostruki *salto mortale* s dočekom na obje noge. To je otkriće iznijelo na vidjelo dvije temeljne, naoko nespojive karakterne crte velikog romanista: samouvjerenost i nepokolebanu odlučnost, kakva se u pravilu ne susreće izvan adolescentskih godina, te spremnost na priznavanje pogrešaka kakva odlikuje samo najiskusnije i najmudrije. Posve uvjeren u ispravnost svoga domišljanja, profesor Muljačić spremno je optužio generacije romanista, na čelu sa samim sobom, za višedesetljetno sljepilo. "Nisam do ovoga došao na prečac, nego nakon desetak godina lutanja po stranputicama", Muljačićeva je rečenica iz 2003. koja na najbolji način ilustrira njegovu veličinu. Na žalost, dalmatski je uvijek bio kamen spoticanja između talijanskih i hrvatskih romanista, od vremena dvaju divova, Bartolija i Skoka, do danas: Muljačićeve teze talijanski kolege nisu mogli natjerati u povlačenje argumentima, pa se većina njih odlučila na dugu šutnju kojoj se tek sada nazire kraj.

Iako su ga doživljavali kao strpljivog i akribičnog erudita, karakteru profesora Muljačića nije manje imanentna bila strast koja se u punom sjaju ispoljila kada je otkrio da je Bartoli prešutio temeljni podatak iz biografije zadnjega govornika dalmatskog, Tuone Udaine: njegova majka bila je Slavenka – Profesor se do kraja života pitao Hrvatica ili Srpkinja – i govorila je hrvatskim jezikom. Tri *antiBartolianuma*, kako je Profesor sâm nazvao članke u kojima je iznio svoje otkriće, bila su njegov zadnji

doprinos dalmatistici, glasan i odvažan, kao i onaj prvi. Posljednjim stranicama iz svoje makinete nije se propustio odužiti voljenom Zadru: u pregledu bibliografije relevantne za dalmatsko-istriotske studije, posmrtno objavljene u *Revue de la Linguistique Romane*, među malobrojnim institucijama koje je istaknuo, spomenuo je rad mladoga zadarskog sveučilišta i njegova Centra za jadranska onomastička istraživanja.

Svako je vremenski ograničeno prisjećanje nepravedno prema uspomeni. Stoga bih, privodeći ovo kraju i ne želeći da profesora Muljačića pamtimo samo kao daleku figuru velikog znanstvenika, htio ovom nesavršenom portretu, nauštrb nekih bibliografskih natuknica, dodati pokoji živi ton. Profesora Muljačića krasila je beskrajna duhovitost i strast za političkim čakulama i anegdotama iz noćnog života renesansne Venecije kojima je umio uveseljavati ozbiljne skupove. U poznim godinama, slabost njegovih nogu nalazila je protutežu samo u njegovoj nevjerojatnoj radnog energiji. U povodu svojega 85. rođendana za novine je izjavio "Radim žešće nego ikad", što je potpuno odgovaralo istini. Neskriveni ljubitelj talijanske kulture i jezika, ostat će upamćen po svojem britkom jeziku u prilikama u kojima se trebalo suprotstaviti iredentizmu. U svojim *antiBartolianumima* prikrivanje Udainina rodoslovlja, kao i iskrivljavanje Ascolijeve i Tommaseove biografije, bez ustezanja je nazvao "polit-svinjarijama", jetko primijetivši da Bartoliju očito nije odgovaralo da zadnji predstavnik autohtonoga, dalmatinskog romanstva bude osoba slavenske krvi. Ta mladenačka borbenost nije, kao u mnogih drugih, nestala s godinama: pratila ga je do samoga kraja i utrnula tek s njegovim životom.

Napustio nas je div, ne samo hrvatske, nego svjetske romanistike, čovjek kojega smo imali čast zvati svojim sugrađaninom, profesorom i dekanom. Biti ga dostojnima u svakom pogledu jedna je od težih zadaća što nas očekuju.

Branimir Glavičić (Našice, 12. V. 1926. – Zadar, 10. I. 2010.)

GOVOR PROF. DR. SC. ANTE UGLEŠIĆA NA KOMEMORACIJI U SVEČANOJ DVORANI
SVEUČILIŠTA U ZADRU, 8. TRAVNJA 2010.

Poštovani gospođo Vanja, prijatelji i suradnici akademika Glavičića, prije nepuna tri mjeseca ispraćajem na Gradskom groblju u Zadru i pogrebom na zagrebačkom Mirogoju, s tugom i osjećajem nenadoknadivog gubitka, oprostili smo se od svojega uglednoga sveučilišnog profesora, utjecajnog znanstvenika i vrhunskog prevoditelja s klasičnih jezika, akademika Branimira Glavičića. Danas mu ovdje u Svečanoj dvorani Sveučilišta ovom komemoracijom u ime Sveučilišta u Zadru i svoje osobno još jedanput želim izraziti poštovanje i zahvalnost za cjelokupni doprinos kojim je trajno zadužio našu akademsku zajednicu.

Nakon djetinjstva provedenog u rodnim Našicama, školovanja u Požegi i Zagrebu, godine 1957. Branimir Glavičić dolazi u Zadar gdje provodi cijeli svoj radni vijek. Tada je u našem gradu još uvijek bilo podosta ruševina nastalih u bombardiranju tijekom Drugoga svjetskog rata. U tim teškim godinama obnove, aktivno je uključen u početak rada, tada jedine, visokoškolske ustanove izvan Zagreba – Filozofskog fakulteta u Zadru. Svu svoju radnu i intelektualnu energiju ugradio je u naš Odsjek za klasičnu filologiju, gdje predaje u početku kao asistent, a potom docent (1965.), izvanredni (1970.) i redoviti profesor (1975.). Usporedno sa zahtjevnim i odgovornim angažmanom u nastavi, neumorno se bavi proučavanjem grčke rane epike te hrvatskog i europskog novolatinitizma. Homer i

heksametar omiljene su mu teme 60-ih godina prošlog stoljeća, od disertacije* do niza znanstvenih rasprava i polemika o otvorenim pitanjima homerologije; a od 70-ih u središtu Glavičićeva interesa su Marulićev opus i hrvatski latinisti. Istraživački i prevoditeljski rad urodio je dragocjenim znanstvenim prinosima kojima je stekao ugled i zaslužio brojna priznanja kao i članstvo u Akademiji. Ipak, ostao je i dalje živjeti u našem gradu, pa i tijekom Domovinskog rata kada je Zadar ponovno, po tko zna koji put u svojoj povijesti, bio napadan, rušen, ali je upornošću i ljubavlju svojih građana ponovno izgrađivan.

400 Bogati znanstveni opus pok. akademika Glavičića broji stotinjak znanstvenih i stručnih radova, rasprava i studija te dvadesetak knjiga. Zato mu je teško izreći u ovom trenutku nešto drugo osim jedno veliko "Hvala!" u ime njegovih nekadašnjih studenata, kojima je prenosio ljubav prema klasičnoj filologiji.

GOVOR PROF. DR. SC. TOMISLAVA SKRAČIĆA NA KOMEMORACIJI BRANIMIRU GLAVIČIĆU – SVEUČILIŠTE U ZADRU 8. TRAVNJA 2010.

Nova godina 2010. tek je pravo počela, bila je nedjelja, 10. siječnja, a glas na telefonu jasno je rekao da je umro Glavičić. Bila je to vijest što me je protresla i nije bilo lako odlučiti što raditi. Svijet se odjednom izmijenio, postao je gori. Onaj što je preminuo, Branimir Glavičić, rođen 1926. u Našicama, zadržao se kratko u zavičajnim slavonskim predjelima. Osnovnu školu završio je u Požegi, ali ga već kao gimnazijalca nalazimo u Zagrebu, gdje je 1945. maturirao na Klasičnoj gimnaziji. Otac Fran bio je pravnik i publicist, ali se bavio i matematikom, fizikom i astronomijom, pa se mladi Branimir, nakon očeve rane smrti, najprije upisao na Tehnički fakultet, gdje je tri godine uspješno studirao, a onda je prešao na Filozofski fakultet studirati klasičnu filologiju. Toj ranoj ljubavi ostao je vjeran čitav život. Diplomirao je 1954., na početku 1957. došao je u Zadar na Filozofski fakultet. U Zadru je ostao do smrti, i nakon umirovljenja 1994., otkad je i dalje na fakultetu redovito održavao nastavu, sve donedavno kad se nakon moždanog udara koliko je to bilo moguće posvetio znanstvenom radu i prevođenju. Zapravo se na početku fakultetskoga rada u Zadru dogodilo nešto vrlo neobično; našli su se tu klasični filolog Miroslav Kravar, romanist Žarko Muljačić, slavisti Dalibor Brozović, Zlatko Vince, Franjo Švelec, Nikica Kolumbić, povjesničar i arheolog Mate Suić, povjesničar umjetnosti Ivo Petricioli, svi redom u punoj snazi i među prvim imenima svojih znanstvenih područja, neki među prvacima i u svjetskim razmjerima. Bio je to svakako poticajan ambijent u kojem je Branimir Glavičić izgrađivao svoj znanstveni lik. Počeo je skromno, recenzijama važnih stranih knjiga iz struke. Ubrzo se javljaju prvi znanstveni radovi, 1964. i rukopisna disertacija *Metričko zakoračenje u Homera*. Znanstveno bavljenje Homerom kao da je prizvalo i drugu bitnu aktivnost, prevoditeljsku. U *Forumu*, u *Mogućnostima* i drugdje pojavljuju se i Glavičićevi književni prijevodi, najprije klasikā, a naknadno i humanistā. Docent 1965., napredovao je uobičajenim ritmom, pa je 1975. postao redoviti profesor, potkraj života i zaslužni profesor Sveučilišta u Zadru. Priznanja su stigla i iz JAZU-a gdje je od 1986. član suradnik, od 1988. izvanredni član, od 1991. redoviti član HAZU-a, gdje je bio predsjednik Odbora za latinitet. Sve je to postigao živeći u Zadru, ne žaleći se na život u neveliku gradu, a dao mu je mnogo. Nije mu na srcu bila samo zadarska klasična filologija, vodio je intenzivnu brigu o cijelom fakultetu. To osobito izbija iz teksta *Četvrt stoljeća Filozofskog fakulteta u Zadru* objavljenog u

* *Metričko zakoračenje u Homera (prilog pitanju o postanku epskog heksametra)*, 1964.

Zadarskoj reviji 2-3 godine 1982. Kao i drugi zadarski kolege, u trenutcima predaha volio je koristiti prednosti života u mediteranskom ambijentu, dobro prilagođen omiljenim južnohrvatskim *uzancama*. Godine uživanja u ranu grčku epiku brzo su prošle, a došao je konačno na red dugo zanemarivani hrvatski latinizam, gdje je, po prirodi stvari, dugo bio prvi izbor veliki Marko Marulić. Marulićevu *Davidijadu* iz 1974. priredio je u zajednici s Veljkom Gortanom, a to će reći da je Glavičić izrastao iz tradicije hrvatske klasične filologije. I Glavičićevi prethodnici dosta su prevodili, npr. akademik Gortan Platona, Aristotela, Horacija, Pribojevića, Boškovića, Krčelića itd., akademik Nikola Majnarić, također niz autora, Sofokla, Heraklita i druge. Važno je uočiti da Marulić svoja djela nije mogao tiskati u Splitu, ali su ona u novijim vremenima puno izlazila u Splitu, kao što su knjige mnogih autora i izvan Splita u veliku broju objavljivane upravo u Marulićevu gradu. Tu je golema uloga nekadanjega Čakavskoga sabora, poglavito pak Književnoga kruga u posljednjim desetljećima. Dobro je poznato kako je Marko Marulić velika tema hrvatske filologije i velika tema brojnih marulologa diljem svijeta, međutim, ne može se dovoljno naglasiti uloga Branimira Glavičića u tom poslu. Objavio je desetak Marulićevih knjiga i tako dao zainteresiranima u ruke ono što im je bilo nužno: latinske kritičke tekstove, prijevode, komentare, kazala. Moramo se diviti Marku Maruliću i njegovu gigantskom opusu, moramo se zahvaliti Branimiru Glavičiću za opus koji, naravno, nije samo marulićevski, ali to ipak prvenstveno jest. *Marulićev latinski rječnik* (Split, 1997) posebno je golemo ostvarenje, iznimno u svjetskim razmjerima. Izvršni marulolog Glavičić svoju je *molitvu suprotiva Turkom* u paklenom vremenu ranih devedesetih godina izrazio radom, na način klasičnoga filologa. Uslijedila je, također jedinstvena sinteza *Versifikacija hrvatskih latinista*, Split, 2001. Usporedo s Marulićem prevodio je Glavičić Jakova Bunića, proučavao latinski jezik Antuna Vrančića, Šimuna Kožičića Benje, Ivana Česmičkoga, Pavla Rittera Vitezovića, Ruđera Boškovića itd., a nakon što je suradnja s Književnim krugom u Splitu na početku novoga tisućljeća prestala, a bio je glavni urednik Uredničkog odbora edicije Sabranih djela Marka Marulića, pojavio se niz njegovih prijevoda u izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, u nakladi zagrebačke Demetre te u *Zadarskoj smotri*. Posljednjih godina kao da se Branimir Glavičić natjecao s vremenom kontinuirano objavljujući prijevode Hesioda, Boškovića, *Obsidio Iadrensis*, Apolonija Rođanina, Teokrita, ponovno i Marulićeve *Davidijade*. Kad se jednom monografski obradi hrvatsko prevoditeljstvo, svakako će u toj velikoj studiji Branimiru Glavičiću biti dodijeljeno zapaženo i osobito mjesto, kao što su priznanja tijekom života uredno stizala iz Splita, iz Zadra, iz Zagreba. Nagrada "Iso Velikanović" za životno djelo dodijeljena mu je 2007.

Neumitna sudbina prekinula je životni put Branimira Glavičića, što je krenuo iz štokavskih Našica i preko kajkavskog Zagreba stigao do Zadra na čakavskom rubu, gdje je naš velikan prevoditeljsko majstorstvo dosegno hrvatskim standardnim jezikom dubrovačkoga narječnog tipa, jezika koji se je oblikovao dugi niz stoljeća naporima brojnih hrvatskih naraštaja. U Zadru je sudjelovao u stvaranju vrhunskoga sveučilišnog života, a tu su bili i drugi uglednici od kojih smo se nedavno bolno rastali. Postao je velemajestorom u hrvaćenju latinskih i grčkih autora, uvijek dijelom svojega bića u davnom helenizmu. U njegovoj blizini osjećao se je dah starih vremena, nakon boljeg upoznavanja izbijala je iz njega topla ljudskost. Radio je naporno i nakon suprugine smrti prije nekoliko godina. U znanosti bio je temeljit, a u prevodenju sasuo je najblistavije kaplje tuđe dragocjenosti u naše grlo, toliko je vrijednosti stranih i domaćih pjesnika pretočio u jezik svojega naroda. Kao umjetniku-prevoditelju neće mu hrvatski narod nikada moći

dosta zahvaliti na dobrotama i ljepotama što ih je stvorio. Kad bismo množini i hrpi njegovih ostvarenja pribrojili ono što se ne može uhrpiti, što se već preobličilo u ljude i u njihovo znanje, onda bismo spoznali koliko je zadužio one koji su od njega učili i koji su čitali njegove prijevode. Bio je veliki prevoditelj, uzoran znalac ne samo grčkoga i latinskoga nego i materinskog jezika. U Zadru dostojno je naslijedio svojega prethodnika Miroslava Kravara i ostavio kadrovski ojačani Odjel za klasičnu filologiju. Umro je 10. siječnja 2010. u Zadru, pokopan na Mirogoju u Zagrebu 15. siječnja 2010.

402

Dodao bih, ukratko, nekoliko osobnih bilježaka. Zadarskog profesora klasične filologije Branimira Glavičića povremeno sam viđao tijekom studija na Filozofskom fakultetu u Zadru, međutim, upoznali smo se tek kad sam se 1978. zaposlio u toj ustanovi kao asistent profesora Dalibora Brozovića. Prvih godina rada na fakultetu ustanovio sam da se u jednom kodeksu Delnice spominju već 1438., a tada se je uglavnom držalo da se to mjesto prvi put spominje 1481. Želio sam upozoriti zainteresirane na taj podatak, pa sam to učinio u članciću *Oko problema prvog spomena naziva Delnica* objavljenom u časopisu *Istra*, 1982. u broju 3-4, gdje navodim nekoliko rečenica što ih je Branimir Glavičić preveo s latinskoga na moju molbu. Slijedili su kratki susreti uobičajeni u akademskoj zajednici, a onda je ravnatelj šibenske Gradske knjižnice Milivoj Zenić poželio da pripremiram za tisak knjigu *Život nekoliko izabranih divic* Fausta Vrančića. Bilo je potrebno zamoliti za suradnju više suradnika, a dva je kraća latinska teksta za izdanje, objavljeno u Šibeniku 1995., preveo i prokomentirao tada već akademik Branimir Glavičić. Tijekom znanstvenoga skupa o Antunu Vrančiću u Šibeniku 2004. organizirano je na otoku Prviću, u Prvić Luci, predstavljanje moje knjige *Faust Vrančić i drugi*, a na ručku nakon promocije uspostavili smo komunikaciju *per tu*. "Ja sam Branko, Ti si Joško!" tako je rekao Branimir Glavičić. U međuvremenu sudjelovao sam u predstavljanju niza knjiga što ih je preveo Glavičić. Posebno je bio uzbuđen i dirnut kad mu je 2006., u povodu 80. godina njegova života, posvećen drugi broj časopisa *Croatica et Slavica Iadertina*, kojem sam bio glavni i odgovorni urednik. U toj je periodici kratko vrijeme nakon njegove smrti objavljen posljednji njegov znanstveni rad, članak *Nekoliko napomena o prevođenju antičkih stihova na hrvatski u izvornim mjerilim*. Kad je pripremao prijevod *Doživljaji Argonauta* Apolonija Rođanina, konzultirao me je glede akcenatskih pitanja prihvativši sve sugestije. Dolazio je u zadarsku Maticu hrvatsku kad bih tamo predavao ili kad bi bile predstavljane moje knjige; redovito se pritom javljao za riječ govoreći npr. o Kruni Krstiću ili o Ljudevitu Jonkeu. Posljednji put vidio sam ga u prosincu 2009. kad je u Zadru promovirana moja knjiga o čakavskom narječju. Nije bio jedan od promotora, ali se je javio za riječ opservirajući u povodu mojega rada i moje nove knjige. Nova godina 2010. nije počela dobro, Branimir Glavičić, profesor, kolega, gospodin i prijatelj, otišao je zauvijek. Posljednji put iz Zadra u Zagreb krenuo je 14. siječnja ove godine. Zadrani su ga u lijepom broju ispratili na Gradskom groblju. Sljedećeg dana uglavnom su svi članovi zadarskog Odjela za klasičnu filologiju bili na Mirogoju, i ja s njima, bio je i rektor Sveučilišta u Zadru Ante Uglešić. Prilikom ispraćaja na Gradskom groblju u Zadru kraćim sam se govorom od njega oprostio i ja. Dragi Branko, počivao u miru.

Smrt je u životu bolna činjenica, pred kojom nas hvata strah i zbog koje smo žalosni kad se dogodi. Tko je ne bi zamijenio za besmrtnost? To je pitanje svojim studentima i studenticama postavio jedan američki klasični filolog, govoreći o Kalipsinoj ponudi Odiseju, ponudi vječne ljubavi i života. Profesor je čak od studenata tražio da glasuju. I naravno, listom su bili za, kao što bismo zacijelo bili i mi. No onda ih je suočio s perspektivom beskrajna, ponavljanja, bez adrenalina, bez odgovornosti za postupke. Pri ponovljenu glasovanju dobar se dio pokolebao i promijenio mišljenje, prihvaćajući Odisejev izbor.

Premda se, dakle, na prvi pogled tako ne čini, ljudska konačnost na zemlji životu daje čar i ozbiljnost. Dovodi nas svakodnevno pred raskrižje, kojim putem ići, što raditi, kako se ponašati. Sudeći po djelu koje je ostavio iza sebe, profesor Glavičić je čovjekovu jednokratnost shvaćao kao potrebu ili priliku da oplodi svoje talente. I to je činio u najvećoj mjeri. A i primio ih je mnogo.

Na prvoj velikoj temi, Homeru, već se iskazala zadivljujuća Profesorova sustavnost obrade, unatoč golemu gradivu. Navest će, na primjer, sva dotična mjesta iz petnaest i po tisuća stihova *Ilijade* kako bi podupro jednu jedinu riječ u čiju je ispravnost uvjeren. Poznavanje Homerova stiha dovelo ga je do značajne korekcije epohalne američke teorije o nastanku spjevova.

Nakon niza homerskih studija drugo glavno područje znanstvenog zanimanja profesor Glavičiću bila je novolatinska književnost, u prvom redu hrvatska, ali i talijanska. Najbogatija je marulologija, i brojem jedinica i rasponom tema. Iz svestranog jezikoslovnog pristupa Maruliću nastale su studije i članci o brojnim vidovima njegova latinskog stvaralaštva, o jeziku i stilu općenito i o pojedinim sastavnicama, kao što su pravopis, rječnik, poredbe ili ironija, napose studiozna istraživanja o stihu, zatim o autorstvu spornih tekstova, čitanjima pojedinih mjesta, o odnosu prema Erazmu Roterdamskom, recepciji nekih djela, o njihovoj književnoj, kulturnoj i povijesnoj važnosti. U proučavanje novolatinskog heksametra uveo je poboljšanu Duckworthovu egzaktnu metodu mjerenja strukture stiha. Kruna toga rada je sinteza o *Versifikaciji hrvatskih latinista* (2001), prva takva u europskom novolatinskom pjesništvu uopće, kao što je i *Marulićev latinski rječnik* (1997) jedinstvena pojava u svojoj vrsti.

Profesor Glavičić bio je jedini suvremenik koji je u značajnoj mjeri prevodio klasični grčki i novolatinski heksametar odgovarajućim hrvatskim stihom. S grčkoga prepjevao je Hesioda i homerske himne, a s latinskoga Marulićevu *Davidijadu*, epove Jakova Bunića i Đurđa Boškovića. U prozi preveo je glavninu Marulićevih latinskih djela, čijih je *opera omnia* godinama bio i glavni urednik.

U mirovini profesor Glavičić potpuno se posvetio prevođenju. Nanizao je *Opsadu Zadra*, Apolonija Rođanina, kompletnog Teokrita, Kalimaha, čiji izlazak na svjetlo dana još očekujemo, a nedovršen ostao je *Aratov spjev*, čiji je izvornik nedavno nabavio u Francuskoj. Ukupno više od dvadeset knjiga, bezbroj stranica, neizmjereno vrijeme i koncentracija, i sve to na besprigovornoj razini, uz jednodušne pohvale struke.

Ozbiljnost, sustavnost i pedantnost očitovala se i u manjim stvarima. Kopajući jednom po ormaru u njegovu kabinetu naišao sam na seminarske radove od prije više desetaka godina, sve uredno pregledane i ispravljene u svakom detalju. I moj prvi prijevod koji sam mu ponudio na uvid pregledao je do zadnje riječi. (Stoga sam se nemalo iznenadio kad sam saznao da voli nogomet, da ne propušta ni jedan pregled europskih liga.)

Pri jednom od posljednjih razgovora dotaknuli smo se predsjedničkih izbora. Profesor Glavičić ocijenio je sve kandidate, a njegov je favorit bio onaj sa sloganom: "Idemo raditi!"

Neka ozbiljnost izbijala je i iz njegove visoke pojave, uvijek u odijelu sa šeširo, i koraka koji nikad ne žuri. Pušiti je prestao kad je vidio koliko se muči njegov prijatelj bolestan od raka pluća.

Što je mislio, to je i govorio. Nije iz neke hinjene finoće prešućivao prigovore. Na predavljanju zajedničke knjige kolege Vežića i moje nije se ustručavao, uz višekratnu pohvalu suradnji različitih struka, spomenuti krivi naglasak u prijevodu jedne pjesme i staviti prigovor na preveliku zagonetnost naslova, tako da se za samim stolom, što se inače ne događa u takvim prilikama, razvila prava mala polemika na radost slušateljstva. S druge strane, kad sam kao mlad asistent, pun respekta, posredno kritizirao jedno njegovo usputno mišljenje, njegova reakcija na moje nemalo iznenađenje bila je – isprika!

Kad bi jednom poklonio povjerenje, zadržavao ga je do kraja. Tako je njegove prijevode iz umirovljeničkog razdoblja predstavljala uvijek ista ekipa, iz koje smo dvojica i danas ovdje. Čini se kao da opet govorimo o knjizi profesora Glavičića, ali ovaj put o knjizi njegova života.